

Naczelne Dowództwo W. P.
(Sztab Generalny).

Poczta pol. 53. ~~xxxxxxxx~~ 21. maja 1920 r.

ODDZIAŁ II.

Ew. 4. Nr. 20987/II

Raport Attache' Wojsk. w Belgradzie
Nr. 148/pf z 8.5.b.r.

DO
GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

W W a r s z a w i e.

W załączeniu przesyła się w odpisie raport Attache' Wojskowego P.P. w Belgradzie za Nr. 148 pouf. z dnia 8.5.b.r. podający sytuację wewnętrzną i zewnętrzną Królestwa S.H.S.

Otrzymują:

Gen. Adjut. Nacz. Wodza
M.S. Wojsk. Biuro Prez.
M.S. Zagr.

1 załącznik:

Za zgodność:

Szef Oddziału II:

Bołdeskuł m.p.

Major Szt. Gen.

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L. Dz. 3338, dnia 24/5 1920 r.
Załącz. Wydział

PIŁSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

STOSUNKI WEWNĘTRZNE

Ministerjum Protića nie mogło się utrzymać, nie mogło stworzyć potrzebnej większości parlamentarnej. Demokraci największa partja opozycyjna nie chciała wejść w żadną kombinację, utworzenia gabinetu koncentracyjnego. Główne żądania partji demokratycznej było ażeby gabinet Protića ustąpił a wraz z nim Ćaginja i Korošec, Pašić i Protić nie mają wejść w skład nowego gabinetu.

W tym czasie tych walk wewnętrznych wybuchł strajk k kolejowy i marynarzy, floty handlowej rzecznej, a później przyłączyli się i inni robotnicy.

Żądania robotników były częściowo ekonomiczne częściowo politycznej natury. Robotnicy żądali znacznego podwyższenia płacy, i rozmaite wpływy organizacji robotniczych w administracji ~~przebiegały~~ poszczególnych przedsiębiorstw. Rząd godził się jedynie na podwyższenie płacy, ale niewtakiej wysokości jak żądali robotnicy. Ażeby utrzymać ruch kolejowy rząd rozporządził z mobilizować wszystkich robotników kolejowych. Wszyscy kolejarze zostali powołani na dwa miesięczne ćwiczenia. Niektórych kolejarzy naprzykład starszych maszynistów, pod eskortą wojskową sprowadzono i kazano prowadzić pociąg.

W Słowenji przyszło do zaburzeń, robotnicy napadli na jeden pociąg eskortowany przez żołnierzy, wojsko dało ognia, było około 10 zabitych i kilkunastu rannych.

To stanowisko rządu zrobiło że strajk począł upadać i pomazu wszyscy robotnicy powrócili do pracy, dalsze pertraktacje z robotnikami są w toku, jednak strajk został złamany.

W tym czasie strajku, komuniści węgierscy w porozumieniu z komunistami serbskimi, chcieli wykorzystać ten strajk i zająć Suboticę i utworzyć tam rady robotnicze sowieckie. Około 400 komunistów napadło w nocy na policję i zabili 4 komisarzy policji i kilku żandarmów ranili. Zealarmowana policja i wojsko uderzyło na ~~wyxxkx~~ komunistów, ci ~~z~~ rozbiegli się. W pogoni za komunistami kilku ~~z~~ zabito kilku raniono, i bardzo dużo aresztowano. Ażeby tych aresztowanych komunistów węgierskich uwolnić przygotowano następnej nocy ponowny atak w Suboticy,

Przygotowane wojsko SHS. udaremniło wszelkie zamiary komunistów węgierskich i jugosławiańskich, stworzenia rządu sowieckiego.

Odezwy komunistów, które znaleziono, były przywiezione z Rosji. Odezwy te głoszą, że trzeba wszędzie ruch Narodowy zniszczyć, nie nieszkodzi jeżeli przy wybuchu strejków i komunizmu wojska Włoskie i Węgierskie wkroczą do Jugosławji. Wprawdzie Serbom będzie się wtedy bardzo źle powodzić i dużo ucierpią, ale komunizm musi w końcu zwyciężyć i rozszerzy się na Włochy i Węgry. Rosjanie poświęcili też swoją Narodowość dla celów komunizmu, który jeden zbawi cały świat.

Odezwy te rząd wykorzystał przy stłumieniu strejku, głosząc że Naród Serbski, który tyle krwi przelał, ażeby uzyskać swoją wolność, nie powinien się dać przez tych zdrajców kraju namówić do zdrady Ojczyzny.

Rząd SHS mszcząc się za ten zamach wystąpił energicznie przeciw Węgrom zamieszkującym Banat. Całą okolicę Suboticy przeszukano, znaczną liczbę węgrodów aresztowano. Obecnie zupełny spokój. W Banacie znaleziono dużo broni i granatów ręcznych, szczególnie granaty pochodzenia włoskiego.

Jak tu w kołach rządowych opowiadają strejk ten i rozruchy w Słowenji i Chorwacji wywołany przed konferencją w San-Remo miały na cel pokazać nie zadowolenie na terenach nowo nabytych i niemoc rządu. Poufnie mówi się tu, że Włosi i Węgrzy spowodowali i przyczynili się do tych rozruchów.

Cały czas tych rozruchów i strejków prasa partji demokratycznej wykorzystywała dla siebie, pokazując nieudolność i bezsilność gabinetu Protića. Protić zaś i jego prasa zarzucały demokratom porozumienie z klasą robotniczą, zarzucano że ich inteligencja zupełnie pasywnie całemu ruchowi strejku się przy patruje a nawet i podtrzymuje.

Równocześnie Protić przedstawił Następcy tronu potrzebę silnego rządu, prosił o zmniejszenie ilości głosów potrzebnych w parlamencie na kworum do $\frac{1}{3}$ (dotego czasu więcej aniżeli połowa). Następcę Tronu niezgodził się nato i zaważwał na konferencję do Dworu przedstawicieli wszystkich większych

partji parlamentu. Obecnie są starania na utworzenie nowego gabinetu koncentracyjnego.

~~XX~~
~~XXXXXXXX~~ Poseł Jugosławiański Wesnić w Paryżu, został wezwany do Belgradu, ażeby utworzył nowy gabinet. W skład tego gabinetu mają wejść demokraci, klub Serbsko-Chorwacki i grupa Smolaka posłów bez partyjnych. Z radykałów Serbskich pozostaje tylko Wesnić, Protić Pašić i Socjaliści nie będą mieli miejsca w nowym gabinecie. Laginja ban Chorwacji i Korošec klerykał X autonomista Słowenski będą musieli prawdopodobnie ustąpić z rządu.

Jakie nowy ten gabinet zrobi wrażenie w Chorwacji i Słowenji trudno przewidzieć, w każdym razie nie bardzo dobre i można przepowiedzieć rozruchy i wielkie niezadowolenie.

Stosunki w Chorwacji.

Mimo rządu bana Laginji, przydydenta klubu Narodowo Chorwackiego niezadowolenie w Chorwacji niezniejszyło się. Chorawaci chcą mieć bezwarunkowo zupełną autonomję. Jak daleko antagonizm Chorwacki sięga, widoczne z tego, że przy wyborach do gmin wszystkie partje, które dążyły do porozumienia z Serbami przepadły. W Zagrzebiu z powodu pasywnego zachowania się inteligencji, a przy antagonizmie do Serbów zostało wybranych 5 komunistów i znaczna ilość socjalistów. Burmistrzem Zagrzebia został wybrany komunista Delić. Delić odmówił złożenia przysięgi, niechciał przyjąć odznakę burmistrza (kolanę) lancóch noszony na szyji) i nie był na ceremonialnej mszy w kościele. Trzeciego dnia po objęciu urzędowania, wygłosił mowę na zebraniu w Zagrzebiu, w której otwarcie powiedział że jest komunistą i że będzie się starał ideję komunizmu przeprowadzić.

Po tej mowie komisarz policji, na rozkaz bana rozwiązał zgromadzenie, a Delić został suspendowany z urzędu burmistrza i aresztowany. Na rozkaz bana, pełni urząd burmistrza komisarz rządowy, mandaty komunistów do rady gminy w Zagrzebiu zostały uznane za nieważne. Nastąpi nowy wybór burmistrza a na miejsce radnych komunistów mają być wybrani nowi radni gminy.

~~XX~~

~~XX~~

 XXX

INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Ogólna ocena sytuacji wewnętrznej

Wieczne zmiany i kryzy w ministerjach, robią stosunki polityczne wewnętrzne niestabilnymi i robią bardzo zły wpływ na całe rządy w kraju. Niezadowolenie w poszczególnych prowincjach rośnie i pokazują się co raz więcej dążenia separatyzmu i uzyskania autonomii, w poszczególnych prowincjach.

Najważniejsze sprawy nie są uregulowane, definitywnie i tak ani sprawa waluty, ani reforma agrarna, ani wybory do konstytuanty. Rząd i ministerja są zajęte sobą, mało troszczą się o uregulowanie stosunków wewnętrznych, drożyzna w kraju wzmacnia się a z tem i niezadowolenie.

Dwie wielkie partje w parlamencie radykalna serbska i demokratyczna, mają na oku jedynie prywatne partyjne względy, ażeby dojść do rządu i ażeby swoim zwolennikom dać dobre posady i sysekury. Brak zrozumienia dla wielkiej ogólnej sprawy kraju.

Bardzo wielka zasługa teraźniejszego rządu jest załatwienie strejku kolejowego. Wielka zasługa ministra Korošca, który energicznie wystąpił przeciwko strejkującym. Strejk został złamany, głównych wodzów i agitatorów aresztowano, a tym, którzy pierwsi powrócili do pracy (robotnicy) wydano podwójną płacę. Obecnie toczą się pertraktacje z robotnikami, gdy ci podjęli robotę.

S T O S U N K I . Z E W N Ę T R Z N E

WŁOCHY.

Sprawa Rjeki ma być uregulowana następująco:

Przy układach kierowano się linją Wilsona. Rjeka z okolicą zostanie wolnem państwem, granicy tego państwa będą na zachód Voloska na północ San-Peter na wschód Bakar. Port ma należeć do Jugosławji. Granicą wschodnią od ~~przebiegu~~ przebiegu ma być rzeka Ućka a z tam na południowy wschód do morza. Włosi rezygnują z korytarza łączącego Rjekę wzdłuż morza z Włochami. Natomiast Włosi żądają autonomji dla Dalmacji i plebscyt w Czarnogórze, o ile tu mówi się, odstępują też i od tych ostatnich żądań.

Paśić zgodził się na odstąpienie Rjeki a zato żądał całą Dalmację Czarnogórę i północną część Albanji. Trumbić członek delegacji nie godził się na to, sprawa wyszła na jaw i układ nie został podpisany. Paśić i radykali serbscy chcieli sprawę na kongresie w San-Remo przeprowadzić i sprawa miała być rozstrzegnięta w drodze przymusu - Octroa- w San-Remo, na takich warunkach, na które poczęści radykali się godzili. Przeto chcieli radykali winę odstąpienia Rjeki z siebie zrzucić. Do tego jednak nie przyszło. Obecnie ma być sprawa zakonczona tak, że Rjeka zostanie wolnem państwem, akt ten jednak ma podpisać sam Paśić, gdyż inni członkowie nie chcą się zgodzić na podpisanie tego aktu, ażeby nie brać na siebie odpowiedzialność za niezadowolenie jakie z tego wyniknie w Chorwacji i Słowenji. W każdym razie oczekuje się w najbliższych dniach rozstrzegnięcie sprawy Rjeki.

PIŁSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

CZARNO-GÓRA

W Czarnogórze spokój. Pacyfikacja kraju została

prawie zupełnie przeprowadzona. Z wyjątkiem małych napadów mniejszych band panuje względny spokój. Rozbrojenie ludności postępuje szybko, do tego przyczynili się bardzo oficerowie ~~XXXXXXX~~ rodem z Czarnogóry przychylni dla Serbji. Dużo oficerów Czarnogórskich wstąpiło w roku 1918 i w 1919 do armii Jugosławjanskiej i zostali ~~na~~ ^{przydzieleni} do pułków po całej Jugosławji. Z początkiem tego roku wszyscy ó i oficerowie

PIŁSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

zostali wysłani do Czarno-góry, celem rozbrojenia ludności i uśmierzenia rozruchów.

ALBANJA

Stosunek z Albanją jest dobry. Essad Pasza prowadzi ze swojemi bandami wojnę z Włochami.

GRECJA

Stosunki z Grecją dobre.

Rząd Serbski zabronił konsulom używać depeesz szyfrowanych, ale nie zawiadomił o tem swoje konsulatory. Grecy natychmiast zabronili konsulom serbskim wysyłać depeeszy szyfrowane, a wysłane zatrzymali. Z tego wynikło małe nieporozumienie, które ^{po} wyjaśnieniu i obopólnem porozumieniu zostało pomyślane załatwione.

BULGARJA

W Macedonji i tej części Starej Serbji, które są zamieszkałe przez Bułgarów wielka agitacja komunistyczna. Ludność Bułgarska jest bardzo nie zadowolona, że przyszła pod panowanie Serbów i oczekuje że przez komunizm będzie miała lepsze warunki utrzymać swoją narodowość i więcej autonomji. rządzi. Bułgarzy i Serbowie są sobie tak wrogo usposobieni, pałają taką nienawiścią do siebie, że nie jest w stanie nienawiść tę zmienić, przy tem Serbowie obchodzą się bardzo źle z Bułgarami, zarzucając im że w czasie wojny zamordowali tyle kobiet i dzieci serbskich.

Dochodzenia okazały że około 3.000 bułgarów są oskarżeni o zbrodnię zabójstwa kobiet i dzieci serbskich. Na mocy traktatu pokojowego będą serbowie żądali wydania tych bułgarów i stawienie ich pod sąd.

WĘGRY

Rząd SHS. z powodu rozruchów w Suboticy, które miały być przez Węgrów podniecane, w porozumieniu z Czechami i Rumunją żąda rozbrojenia Węgrów.

Gazety serbskie podają do wiadomości, że węgry gromadzą znaczne siły na granicy Jugosławiańskiej.

ROSJA

W ostatnich czasach Rosjanie rozpuszczali w Belgradzie pogłoski, że Polska armia została przez bolszewików pobita i że musiała się cofnąć. Mówili że polacy ewakuują Wilno i Warszawę. Wiadomości te były ogłoszone 20 kwietnia b.r. w czasie kiedy ani Poselstwo Polskie ani ja nieotrzymaliśmy żadnych wiadomości z kraju. Na pytania w tej sprawie mówiliśmy że to nie prawda że wszystko idzie jak najlepiej.

Po przybyciu ostatnich 3 depesz z najlepszymi wiadomościami Poseł Polski w Belgradzie w spółnie ze mną omówił i napisał artykuł do gazet jugosławiańskich o naszych walkach z bolszewikami i o świetnych rezultatach tychże. Ja z mej strony podałem wiadomości do Ministerjum Wojny, w Sztabie generalnym i pierwszemu adjutantowi (generałowi Zečevićovi) Następcy Tronu.

o uaryjowaniu wstawa
Wiadomości te zrobiły bardzo silne wrażenie.

Uznanie Ukrainy, uważają tu za potrzebne, ale jedynie w celu walki z bolszewikami i jak mi szef sztabu mówi uważa to jako pomoc dla Rosji, z Ukrainy odrodzi się Rosja. Aczkolwiek powiedziałem że Polska uznaje niezawisłą Ukrainę to z rozmów z generałami i politykami serbskimi otrzymałem wrażenie, że nie wierzą w Ukrainę i że Ukraina przemieni się później w Rosję.

Serbowie mało wiedzą o ruchu Ukraińskim i nie wierzą w to. Z rozmów zauważyłem, że Serbowie aczkolwiek Jugosławia stała się tak wielka, mają ^{mały} bardzo ~~ogólny~~ pogląd ogólnie światowy, tak mało zajmują się szeroką polityką Europejską i niemogą się rozłączyć z myślą wielkiej Rosji. Wierzą oni bardzo w żywotną siłę Wielkiej Rosji, że wszystko inne dla nich zdaje się tylko przejściowe.

Możemy teraz sytuację i to patrzenie się na Rosję jako na wielką potęgę się zmienić, gdyż pobyt Rosjan w Jugosławii bardzo złe wrażenie zrobił na serbów. Panćowie Rosjanie rozgrabili magazyny serbskie i rosyjskie, które były razem umieszczone. Rosjanie sprzedawali ukradzione płaszcze i ubrania wojskowe ludności cywilnej.

Generał Wrangel wydał rozkaz i odezwę do wszystkich oficerów i żołnierzy rosyjskich przybywających w Jugosławji, ażeby wstąpili do armii i przyszli na Krym. Odezwa ta została bez skutku, oficerowie niechęć iść na front. I to zrobiło bardzo złe wrażenie i rząd serbski zamierza przedsięwziąć środki represyjne ażeby zmusić Rosjan do opuszczenia Jugosławji. Pomiędzy tu przybyłymi Rosjanami, aczkolwiek rząd serbski bardzo uważał i straż pograniczna starała się niewpuszczać bolszewików, między przybyłymi Rosjanami znajduje się bardzo dużo bolszewików. Im też zarzuca się strejk i rozruchy ostatnie. Rząd przedsięwziął energiczne kroki i aresztował około 400 bolszewików rosyjskich i odesłał do Mostaru.

Rozpoczęła się obecnie wielka agitacja przeciw Rosjanom, w niektórych okolicach jak na przykład w Niżu zupełnie Rosjan wydalono.

Rząd serbski odmówił pomocy udzielanej do tego czasu przy zmianie rubli na dynary (rząd daje za 1000 rubli 600 dynarów a banki 130).XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Rząd serbski oddał Hr. Bobrinskiemu pod zarząd sekwestrowane majątki arcyksięcia Fryderyka Habsburgskiego w Sławonji, wszystkie gazety i publiczność wystąpiła przeciwko temu i robią rządowi z tego powodu zarzuty że wspiera carat z którym potrzeba by było raz skończyć.

W ostatnich czasach Rosjanom utrudnia się wyjazd do Berlina. Żaden Rosjanin nie otrzyma wizum serbskie ani austriackie, jeżeli nie ma wizum Polskie lub czeskie.

CZECHY

Jakie są warunki sojuszu Czechów z Jugosławją do tego czasu nie mogłem się dowiedzieć. Starałem się przez Posła Romunskiego, z którym mam bardzo dobre stosunki, a, który w bardzo dobrych stosunkach z Jugosławjanie żyje, coś się w tej sprawie dowiedzieć. Prosiłem Attaché wojskowego Francuzkiego, z którym bardzo dobrze żyję ażeby mi w tej sprawie pomóc. x

Wszystkie wiadomości potwierdzają jedynie istnienie

z Czechami

sojuszu obronnego przeciwko Węgrom.

Z rozmów, które prowadziłem z oficerami sztabu i z bliższego otoczenia ministra wojny zauważyłem że Cześć agitują przeciwko nam i mówią że my zawarliśmy sojusz z Węgrami przeciwko Czechom. Jest rzeczą naturalną że sojusz Polaków z Węgrami bardzo by nasze stanowisko w Jugosławji zmienił, dlatego powiedziałem że to nie jest prawdą że to absurd, gdyż my byśmy z tego żadnej korzyści nie mieli.

OGÓLNA OCENA SYTUACJI.

Sympatja do polaków jest wielka, ale do tego czasu jeszcze żadnych realnych korzyści osiągnąć nie możemy. Szczególnie przekonałem się otem przy mych staraniach o zakupno materiału wojennego, i przy zakupnie koni dla armii polskiej. Rozmawiałem z ministrem wojny generałem Jovanovićem, opowiadał mi że w czasie jego pobytu w Rosji w szkole wojskowej najchętniej przystawał z polakami. Opowiadał mi że w ich starej historii uczą się że polacy żyli razem ze serbami w dzisiejszej Małopolsce.

Pierwszy adjutant Następcy Tronu generał Zećević z wielką czcią opowiadał mi, że w jego żyłach płynie krew polska, że matka jego jest córką emigranta polskiego Drozdowskiego.

Dużo emigrantów polskich przybyło z austriji i Rosji do Serbji, a potomkowie ich z wielką czcią opowiadają i pokazują pochodzenie i pokrewieństwo z polakami.

Do zawarcia dobrych stosunków z Jugosławją szkodzą nam Rosjanie a w ostatnich czasach i Cześci.

Rosjanie szerzą niedowierzenie do nas, a Cześci w mawiają w Serbów że my zawarliśmy sojusz z Węgrami.

Raz w poufnej rozmowie zapytał się mnie szef sztabu dlaczego my nie pogodzimy się z Czechami, powiedziałem że dobrze, w zasadzie było by dobrze pogodzić się z Czechami ale polacy nie żądają nic jak tylko przyłączenie obszarów Szlązka, które są zamieszkałe przez polaków. Rząd Polski starał się o plesbiscyt na tych terenach, któremu plesbiscytowi Cześci się sprzeciwiali i dopiero przez Ententę zostali do tego zmuszeni. Cześci mają już teraz 4 polaków w parlamencie a my ani jednego Czecha.

Zapytałem się, jaką korzyść będą mieli polacy z przemierza z Czechami. W razie zatargu z Niemcami Cześci nigdy nam niepomogą mając 4.000 000 Niemców w swoim państwie, przytem cały kapitał i industria jest w rękach Niemców. O ile można osadzić Cześci starają się już teraz wejść w jak najlepsze

stosunki z Niemcami. Wspomniałem o tej depeszy Czechów do Paryża, w której Cześci w razie zamachu monarchistów Niemieckich nie czują się z obowiązani wypowiedzieć wojnę Niemcom.

Mówiliśmy o sytuacji na Węgrzech a na wspomnienie generała o sympatji Węgrów dla Polaków powiedziałem, że nie jest prawdą, jako by Polacy zawarli sojusz z Węgrami o czem Cześci tu mówią, powiedziałem że ludzie kierujący polityką zewnętrzną Polski wiedzą dobrze że z tego żadna korzyść dla Polaki by nie była. Sam nasz stosunek do Francji i Rumunii wyklucza taką kombinację.

Powiedziałem że widzę że Cześci starają się o przyjaźń z Jugosławją z tego jedynie wypłynie korzyść dla Czechów. Będą mieli dla swego przemysłu wielki rynek zbytu. A obawa Czechów przed Węgrami, zmusza ich do szukania sojuszników. Cześci starają się mieć dobre stosunki z Włochami i Niemcami z całej ich polityki widać starania, stworzyć sobie jaknajkorzystniejsze warunki. KK

Powiedziałem szefowi sztabu że dobrze by było ażeby pojechał Attaché Wojskowy do Polski. Wtedy Jugosławja będzie miała prawdziwe pojęcie o Polsce o naszej wspaniałej armii i o całym nastroju Narodu Polskiego.

Przy zakupie żywności dla Polski, którą ministerstwo handlu i przemysłu w Jugosławji uskuteczniło, okazali się jednakowoż serbowie bardzo zyczliwymi tak rząd jak i społeczeństwo.

za zgodność:

*J. Wrachalski
Jr.*